



สันติวิธีเชิงพุทธกับกลยุทธ์รัฐศาสตร์ในการคลี่คลายความขัดแย้งโลก*

BUDDHIST PEACEMAKING AND POLITICAL SCIENCE STRATEGIES FOR RESOLVING WORLD CONFLICTS

สุนันตา จริยโสธร, สมโภชน์ จริยโสธร, พระธนากรณ์ วลลโภ,
พระปิยะพงษ์ วิสุทธโธ, พระธัญญภูวิศ โชติโก,
ทิพวรรณ ปราบภัย, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า

Sunanta Chariyasothorn, Somphoch Chariyasothorn, Phra Tanakorn Vallabho,
Phra Piyaphong Wisuttho, Phra Thanyaphuwit Chotiko,
Thippawan Prabpai, Apinyar Chatchorfa

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: nanthana_j@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาการนำหลักสันติวิธีในพุทธศาสนามาผสมผสานกับยุทธศาสตร์ทางการเมือง เพื่อหาทางออกสำหรับความขัดแย้งระหว่างชาติ โดยใช้กรณีข้อพิพาทเขตแดนไทย-กัมพูชาในปี 2568 เป็นตัวอย่างศึกษา เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นอำนาจ กฎหมายระหว่างประเทศ และการรับรู้ในเรื่องอัตลักษณ์ของชาติ งานวิจัยนี้ได้นำทฤษฎีการเมืองที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีสมดุลอำนาจ สถาบันนิยมแบบเสรี และแนวคิดเรื่องการสร้างสรรค์ความเป็นจริงทางสังคม มาอธิบายพลวัตของความขัดแย้งและวิธีการจัดการ แล้วเชื่อมโยงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสราณียธรรม ซึ่งรวมถึงการมีเมตตาธรรม เมตตาวาจา เมตตาใจ การแบ่งปันสิ่งของ การปฏิบัติตามศีลร่วมกัน และมีมุมมองความเชื่อที่เหมือนกัน เป็นหลักการที่เน้นการสร้างความปลอดภัยและความไว้วางใจในการอยู่ร่วมกัน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า หากใช้เพียงกลยุทธ์ทางการเมืองอย่างเดียว แม้จะแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้ แต่ก็ยังขาดมิติด้านจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับการลดอคติและสร้างบรรยากาศความเข้าใจ ในทางกลับกัน หากใช้เพียงหลักธรรมพุทธอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างกลไกที่เป็นทางการให้มีการบังคับใช้อย่างได้ผล ดังนั้น การรวมทั้งสองแนวทางเข้าด้วยกันจึงเป็นวิธีที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทำให้สามารถจัดการข้อโต้แย้งระหว่างประเทศได้ทั้งในแง่เทคนิคและแง่ความสัมพันธ์ ผลสำคัญที่ได้รับคือการเสนอกรอบความคิด

*Received September 27, 2025; Revised November 1, 2025; Accepted November 9, 2025



แบบรวมองค์ ที่ผสมผสานความแข็งแกร่งเชิงโครงสร้างของศาสตร์การเมืองเข้ากับพลังอ่อนเชิงคุณธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งไปสู่การจัดการความขัดแย้งอย่างยั่งยืน และเปิดมิติใหม่ให้การศึกษาทางการเมืองสมัยใหม่สามารถเชื่อมโยงศาสตร์การเมืองกับหลักธรรมศาสนาได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: พุทธรัฐศาสตร์; ความขัดแย้งระหว่างประเทศ; สาราณียธรรม

Abstract

This article examines the integration of Buddhist nonviolent principles with political strategies to explore pathways for resolving interstate conflicts, using the 2025 Thailand-Cambodia border dispute as a case study. The case illustrates the complexity of contemporary international relations, where power politics, international law, and national identity interact in contested ways. The study applies key political theories, namely Balance of Power, Liberal Institutionalism, and Constructivism, to explain structural and ideational dynamics, and then connects these perspectives with Buddhist ethical teachings, particularly Saraniyadhamma. This principle emphasizes physical, verbal, and mental goodwill, resource sharing, collective moral discipline, and shared understanding, aiming to build harmony and trust. The findings indicate that political strategies alone can address institutional and structural dimensions of conflict, such as negotiation frameworks, diplomacy, and legal mechanisms, yet they often lack ethical depth needed to reduce prejudice and foster genuine trust. Conversely, reliance solely on Buddhist principles may encourage reconciliation and moral restraint but lacks sufficiently formalized mechanisms for enforcement and implementation. Therefore, integrating both approaches offers a more comprehensive solution. In practice, metta-vaci-kamma, or verbal goodwill, can soften diplomatic rhetoric, sadharana-bhogi, or sharing of resources, can support equitable cross-border cooperation, and ditthisamanyata, or shared views, can promote a collective orientation toward peaceful coexistence. The main contribution of this study lies in proposing a holistic conceptual framework that combines the structural strength of political science with the moral and ethical power of Buddhism. This integrated approach addresses both technical conflict



management and relational trust-building, offering a sustainable pathway toward long-term peace. Moreover, the study opens a new dimension in political science by demonstrating that religious ethical principles can be systematically incorporated into modern political analysis and international conflict resolution. This framework encourages scholars and policymakers to rethink security, diplomacy, and cooperation through ethical dialogue, mutual respect, and responsibility across national boundaries.

Keywords: Buddhist Political Science; International Conflict; Saraniyadhamma

บทนำ

ความขัดแย้งระหว่างประเทศในสมัยนี้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ บริบทการเมืองโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องเผชิญกับการแข่งขันทั้งเรื่องอำนาจและเศรษฐกิจ ระบบการปกครองโลกเปลี่ยนจากอำนาจเดียวกลายเป็นอำนาจหลายศูนย์กลาง (Multipolar System) ซึ่งทำให้การจัดการความขัดแย้งไม่อาจฝากใจไว้กับการใช้กำลังทหารหรือเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แทนที่นั้น เราต้องมีพลังแห่งคุณธรรมที่จะช่วยสร้างสะพานแห่งความไว้วางใจและความร่วมมือกันได้

เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชาในปี พ.ศ. 2568 จะเห็นว่ามันมีความลึกซึ้งไปกว่าที่ปรากฏ เมื่อกระทรวงการต่างประเทศไทยเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการระเบิดทุ่นในพื้นที่ชายแดนศรีสะเกษ ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน (กระทรวงการต่างประเทศ, 2568; Reuters, 2025) ปัญหานี้ไม่ได้ว่าด้วยเพียงแค่ปัญหาเรื่องผู้มีอำนาจเท่านั้น แต่มันสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ ความทรงจำร่วมกัน และความเข้าใจผิดระหว่างเพื่อนบ้านที่ยังคงฝังลึกเข้าไป แม้ว่ากลไกทางการเมืองและกฎหมายระหว่างประเทศได้พยายามแก้ไขแล้วก็ตาม (Weatherbee, 2009)

ในการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ นักวิชาการหลายท่านพยายามอธิบายความขัดแย้งผ่านทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีสมดุลอำนาจของ Morgenthau (1948) ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาสมดุลระหว่างประเทศเพื่อไม่ให้มีผู้ใดเหนือกว่าผู้อื่น หรือแนวคิดสถาบันนิยมเสรีของ Keohane (1984) ที่เชื่อว่า สถาบันระหว่างประเทศช่วยให้ประเทศต่าง ๆ สามารถร่วมมือกันได้ และยังมีแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ทางสังคมของ Wendt (1999) ที่เห็นว่า ความขัดแย้งมีราคาจากการสร้างตัวตนและการยอมรับร่วมกันระหว่างประเทศ แต่สิ่งที่ขาดหายไป คือ การนำมิติคุณธรรมเชิงพุทธเข้ามาทำงานร่วมกับการวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์ เพื่อให้การแก้ไขความขัดแย้งมีทั้งประสิทธิภาพในเชิงการปกครองและความหล่อเลือกในเชิงจิตสำนึก



หลักสันติวิธีเชิงพุทธ โดยเฉพาะสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตาภาวกรรม เมตตาวัจกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา และทักขิสามัญญตา (วิ.ปา. (ไทย) 11/422/300) สามารถหยิบยกมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการประนีประนอมสันติภาพระหว่างประเทศได้อย่างจริงจังและมีผล โดยสามารถช่วยบรรเทาความตึงเครียดของอารมณ์ เสริมสร้างการเข้าใจซึ่งกันและกัน และเปิดช่องให้เกิดการเจรจาที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความเคารพและความไว้วางใจ การนำแนวคิดทางรัฐศาสตร์มาผสมผสานกับปัญหาทางพุทธศาสนาจึงเป็นหนทางที่มีแนวโน้มว่าจะปกป้องข้อเสียของทั้งสองสาขาวิชา และสร้างสิ่งที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ด้วยเหตุผลนี้ งานศึกษาครั้งนี้จึงพยายามนำสันติวิธีเชิงพุทธมาบูรณาการกับกลยุทธ์ทางรัฐศาสตร์เพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศ โดยใช้ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้เห็นชัดว่า การบริหารจัดการความขัดแย้งไม่ควรติดอยู่กับเพียงเรื่องของอำนาจและกฎเกณฑ์ แต่ควรขยายออกไปถึงด้านของจิตใจ ความสัมพันธ์ และคุณสัจจะ ซึ่งจะเป็รากฐานให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืนจริง ๆ นั่นเป็นขนาดที่การศึกษาด้านรัฐศาสตร์ในปัจจุบันยังมิได้ให้ความเอาใจใส่เพียงพอ

ความหมายและหลักการของสันติวิธีเชิงพุทธ

สันติวิธีตามแนวพุทธศาสนาไม่ได้หมายความว่าเพียงการหลีกเลี่ยงความรุนแรงแต่เป็นแนวคิดที่มีรากฐานลึกซึ้งในคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ที่อิงบนเมตตาธรรมและความสามัคคี หลักการที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขคือสาราณียธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อให้สังฆสมาคมอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เกิดการแบ่งแยก (วิ.ปา. (ไทย) 11/422/300) หลักการนี้สามารถขยายความหมายไปสู่ด้านสังคมและการเมืองได้ เนื่องจากเน้นเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การสื่อสารด้วยคำพูดที่สร้างสรรค์ และการรักษาศีลธรรมร่วมกันเป็นเงื่อนไขของความสงบในแง่ของการศึกษารัฐศาสตร์ สาราณียธรรมจึงเป็นมากกว่าหลักธรรมด้านศาสนา แต่เป็นหลักจริยธรรมที่นำมาใช้ในการเจรจาต่อรองและแก้ไขความขัดแย้งระหว่างชาติได้จริง (พระมหาประเสริฐ สุขเมธ และปิยวัฒน์ คงทรัพย์, 2559) สาราณียธรรมทั้ง 6 ประการ ได้แก่ เมตตาภาวกรรม เมตตาวัจกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา และทักขิสามัญญตา ซึ่งช่วยสร้างความรัก ความสามัคคี และความเป็นเอกภาพ

เมื่อนำสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลักการเหล่านี้จะกลายเป็นเครื่องมือทางจริยธรรมที่เสริมสร้างการทูตและการเจรจาได้อย่างเป็นรูปธรรม เมตตาวัจกรรมช่วยให้การเจรจาเกิดขึ้นบนพื้นฐานของคำพูดที่สร้างความเข้าใจ และลดความตึงเครียดทางอารมณ์ สาธารณโภคีสามารถแปลความหมายเป็นการใช้



ทรัพยากรร่วมกันในพื้นที่ชายแดน เช่น แหล่งน้ำหรือแหล่งพลังงานที่ใช้ร่วมกัน ส่วนที่รัฐสามัญญตาช่วยสร้างกรอบความคิดร่วมที่ตั้งอยู่บนผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กรณีข้อพิพาทชายแดนไทย-กัมพูชาจึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้สารานุกรมช่วยเสริมกลไกสถาบันระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นศาลโลกหรือกรอบอาเซียน เพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือที่ยั่งยืน การนำไปใช้ยังสามารถขยายเข้าสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้ โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่สอนสมาชิกให้เรียนรู้ระเบียบและวัฒนธรรม ไปจนถึงสถาบันศาสนาที่ทำหน้าที่พัฒนาด้านจิตใจ (พระสมุห์อมร อมโร และพระครูโฆสิตพัฒนากุล (อนุกุล อนุวฑฒโน, 2562)

สรุปได้ว่า สารานุกรมจึงเป็นมากกว่าหลักการด้านศีลธรรมของพุทธศาสนา แต่เป็นกรอบความคิดที่มีศักยภาพจริงในการจัดการความขัดแย้งระหว่างชาติ หลักทั้งหกประการช่วยเสริมกลไกทางการเมืองและการทูตให้ไม่เพียงหยุดความรุนแรงเฉพาะหน้า แต่ยังสร้างรากฐานความไว้วางใจและความร่วมมือระยะยาวที่นำไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืนได้จริง หลักเหล่านี้ไม่เพียงป้องกันความขัดแย้งในกลุ่มสงฆ์ แต่ยังสามารถนำมาแก้ปัญหาความขัดแย้งในระดับสังคมและการเมืองได้อย่างเหมาะสม ผู้นำทางศาสนาทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างประชาชนกับหลักการ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับวัดและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งของสังคม ดังนั้น การรวมสันติวิธีเชิงพุทธเข้ากับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์จึงเป็นแนวทางที่สามารถทำได้จริงในการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนในระดับสากล

กลยุทธ์รัฐศาสตร์กับการจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ

ในศาสตร์ทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างชาติมักจะถูกอธิบายผ่านกรอบทฤษฎีต่าง ๆ ที่พยายามทำความเข้าใจเรื่องพลวัตของอำนาจและผลประโยชน์ของชาติ นักวิชาการอย่าง Morgenthau (1948) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐาน คือ ทฤษฎีสมดุลอำนาจ (Balance of Power) ซึ่งอธิบายว่า ประเทศต่าง ๆ จะพยายามรักษาตำแหน่งของตนเองด้วยการถ่วงดุลอำนาจกับประเทศอื่น เพื่อไม่ให้ฝ่ายไหนเข้ามามีอำนาจเหนือกว่าเกินไป การจัดตั้งพันธมิตรหรือเข้าร่วมองค์กรร่วมมือในระดับภูมิภาคจึงถูกมองเป็นยุทธศาสตร์เชิงสมดุล เช่น ในกรณีไทย-กัมพูชา แม้ข้อพิพาทชายแดนจะเป็นเรื่องของสองประเทศ แต่การที่อาเซียนเข้ามาเป็นเวทีเจรจาทำหน้าที่เป็นตัวถ่วงที่ช่วยลดความตึงเครียดระหว่างประเทศที่เกิดข้อขัดแย้ง (ไทย พีบีเอส, 2568)

อีกทฤษฎีหนึ่งที่สำคัญไม่น้อย คือ ทฤษฎีสถาบันนิยมเสรี (Liberal Institutionalism) ของ Keohane (1984) ที่เน้นไปที่บทบาทของกฎเกณฑ์และสถาบันระหว่างประเทศในการลดความไม่แน่นอนและสร้างความร่วมมือ สถาบันอย่างสหประชาชาติ (UN) หรือศาล



ยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) จึงกลายเป็นกลไกที่ประเทศต่าง ๆ สามารถใช้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ต้องหันไปใช้กำลังทหาร ในกรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร ไทยและกัมพูชาได้ใช้ศาลโลกเป็นกลไกหลักในการตัดสินปัญหาเรื่องดินแดน ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมั่นในกฎเกณฑ์สากลและความพยายามหลีกเลี่ยงความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา (ชาติชาย มุกสง, ม.ป.ป.)

นอกเหนือจากเรื่องอำนาจและสถาบันแล้ว แนวคิดเชิงสร้างสรรค์ทางสังคมของ Wendt (1999) เสนอว่า ความขัดแย้งหลาย ๆ เรื่องเกิดจากการสร้างความหมายอัตลักษณ์และการรับรู้ร่วมกัน หมายความว่า ความตึงเครียดไม่ได้เกิดจากเพียงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือดินแดนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางประวัติศาสตร์และความเป็นชาติ กรณีล่าสุดระหว่างไทย-กัมพูชาในปี พ.ศ. 2568 ที่เกิดเหตุการณ์วางทุ่นระเบิดและการปิดด่านชายแดน แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งไม่ได้เป็นเพียงการโต้เถียงเรื่องเขตแดน แต่ยังเชื่อมโยงกับความรู้สึกไม่ไว้วางใจที่สะสมมานาน และถูกเสริมแรงด้วยวาทกรรมชาตินิยมและความจำทางประวัติศาสตร์ของทั้งสองฝ่าย (ไทย พีบีเอส, 2568) การทำความเข้าใจมิติด้านอัตลักษณ์นี้จึงเป็นส่วนสำคัญของการจัดการความขัดแย้ง เพราะช่วยให้มองเห็นต้นตอของความตึงเครียด และสามารถออกแบบยุทธศาสตร์ที่ไม่เพียงแก้ไขในเชิงกฎหมายหรือการทูต แต่ยังเยียวยาความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศด้วย

หากพิจารณาร่วมกัน กลยุทธ์รัฐศาสตร์ทั้งสามแนวทางมีบทบาทที่ช่วยเสริมกันในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง สมดุลอำนาจช่วยป้องกันการครอบงำ สถาบันนิยมเสริมสร้างกลไกที่สามารถคาดเดาได้ในการแก้ปัญหา และ Constructivism เปิดพื้นที่ให้มองเห็นความรู้สึกและอัตลักษณ์ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังข้อพิพาท เมื่อรวมเข้ากับหลักพุทธธรรม เช่น สาราณียธรรม แนวทางรัฐศาสตร์เหล่านี้จะไม่เพียงแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้าง แต่ยังเสริมสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความเข้าใจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของสันติภาพระหว่างประเทศ

สรุปได้ว่า กลยุทธ์รัฐศาสตร์จึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือวิเคราะห์หรือกลไกการเจรจาเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ที่สามารถผสานเข้ากับคุณธรรมเชิงพุทธเพื่อสร้างการจัดการความขัดแย้งแบบองค์รวม ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างทางการเมืองไปพร้อมกับการเยียวยาความสัมพันธ์และความรู้สึกของผู้คนในแต่ละประเทศ อันเป็นรากฐานของสันติภาพที่แท้จริงและยั่งยืน

การบูรณาการพุทธรัฐศาสตร์กับกลยุทธ์รัฐศาสตร์ (กรณีศึกษาไทย-กัมพูชา)

การจัดการความขัดแย้งระหว่างชาติต้องอาศัยทั้งกลไกทางการเมือง การทูตและกรอบความคิดด้านคุณธรรมไปพร้อมกัน แนวคิดพุทธรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรม



สามารถทำหน้าที่เป็นฐานทางจริยธรรมที่ช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้กับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์ที่มีอยู่ โดยเฉพาะเมื่อความขัดแย้งมีลักษณะทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงอัตลักษณ์ การผสานสองมิตินี้จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการลดความตึงเครียดและสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศ (สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2551)

กรณีไทย-กัมพูชาครั้งล่าสุด เป็นตัวอย่างที่สะท้อนความจำเป็นของการบูรณาการดังกล่าว เหตุการณ์ที่ระเบิดในพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษและการปิดด่านชายแดนนำไปสู่ความตึงเครียดทางการทูตอย่างชัดเจน (ไทย พีบีเอส, 2568) ในระดับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์ไทยและกัมพูชาต่างใช้มาตรการทั้งในระดับสองฝ่ายและหลายฝ่าย เช่น การอ้างถึงพันธกรณีในอนุสัญญาระหว่างประเทศ และการเจรจาภายใต้กรอบอาเซียน แต่เพียงเท่านี้ยังไม่เพียงพอต่อการคลี่คลายอคติและความหวาดระแวงที่สะสมมาอย่างยาวนาน

หากใช้หลักสารานุกรมเข้ามาเสริม จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์รัฐศาสตร์มีพื้นที่สำหรับการเยียวยาความสัมพันธ์ได้ชัดเจนขึ้น เช่น การนำเมตตาวาจิกรรมมาใช้ในการเจรจาชายแดน สามารถช่วยให้คำพูดที่ใช้ไม่แข็งกร้าวเกินไป และสอดคล้องกับการเจรจาเชิงโครงสร้างที่อาศัยทฤษฎีสมดุลอำนาจเพื่อรักษาเสถียรภาพ (พระมหาวีเศษ กนตธมโม, 2562) ในทำนองเดียวกัน การนำหลักสารานุกรมมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน จะช่วยให้ทั้งสองประเทศแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสนับสนุนสถาบันนิยมเสรีที่ผลักดันให้เกิดกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ ส่วนทฤษฎีสามัญญตาสามารถเข้ากันได้ดีกับแนวคิด Constructivism เพราะช่วยสร้างการรับรู้ใหม่ที่ตั้งอยู่บนเป้าหมายส่วนรวม เช่น การรักษาสันติภาพในภูมิภาค มากกว่าการยึดติดกับการตีความทางประวัติศาสตร์ที่แต่ละฝ่ายยึดถือ (พระครูวรธรรมวาที (นิพนธ์ อนุทฐาโณ) และคณะ, 2566) สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่า การบูรณาการพุทธรัฐศาสตร์กับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์สามารถแปลงเป็นแนวทางเชิงปฏิบัติที่จับต้องได้จริง

ในประเด็นการตีความคำพิพากษาศาลโลก หลักทฤษฎีสามัญญตายังช่วยเปิดพื้นที่ให้ทั้งสองประเทศหาจุดร่วมได้โดยไม่ยึดติดกับการตีความฝ่ายเดียว การวางเหตุผลบนฐานของสันติภาพและเสถียรภาพชายแดนทำให้การปฏิบัติตามคำพิพากษาเป็นไปในทิศทางสร้างความร่วมมือ มากกว่าการเพิ่มความขัดแย้ง ขณะเดียวกัน บทบาทของอาเซียน แม้จะมีข้อจำกัด แต่สามารถใช้หลักสารานุกรมเป็นกรอบสนับสนุนความร่วมมือเชิงปฏิบัติ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานร่วมในพื้นที่ทับซ้อน หรือโครงการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่เน้นการแบ่งปันมากกว่าการแย่งชิง ซึ่งจะช่วยลดแรงเสียดทานและเพิ่มความหมายให้กับกลไกภูมิภาค

สรุปได้ว่า การบูรณาการพุทธรัฐศาสตร์กับยุทธศาสตร์รัฐศาสตร์ในกรณีไทย-กัมพูชา แสดงให้เห็นว่า การแก้ไขความขัดแย้งต้องพิจารณาทั้งมิติทางโครงสร้างและมิติ

ทางจิตสำนึก การพึ่งพากลไกทางการเมืองและสถาบันเพียงอย่างเดียวอาจนำไปสู่การแก้ไขเชิงเทคนิค แต่การเสริมด้วยหลักธรรม โดยเฉพาะสาราณียธรรม ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคีและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์และบูรณาการ พบว่า การจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ หากใช้เฉพาะกลไกทางรัฐศาสตร์ เช่น สมดุลอำนาจ สถาบันเสรีนิยม หรือ Constructivism แม้สามารถคลี่คลายปัญหาเชิงโครงสร้างได้ แต่ยังขาดปัจจัยด้านคุณธรรมที่ช่วยสร้างความไว้วางใจและลดอคติ ขณะเดียวกัน หากใช้เฉพาะหลักธรรมก็อาจขาดความเป็นทางการและกลไกที่ทำให้คู่กรณีปฏิบัติตามอย่างจริงจัง



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่



จากการศึกษา พบว่า สันติวิธีเชิงพุทธ สามารถนำมาทำงานร่วมกับกลยุทธ์ทางรัฐศาสตร์เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศได้อย่างมีผลจริง สิ่งที่สำคัญคือ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้มิได้เป็นแค่การเสนอความเป็นไปได้ในอุดมคติทั่ว ๆ ไป แต่เป็นการนำเอาข้อมูลต่าง ๆ มาสังเคราะห์เข้าด้วยกัน เชื่อมโยงระหว่างวิธีการที่ประเทศเลือกใช้กับความคิดเห็นของผู้คนที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทางรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมักไม่เคยพูดถึงจริง ๆ

ประการแรก คือ ข้อเสนอ พุทธรัฐศาสตร์แห่งสันติวิธี ซึ่งมองว่า ความขัดแย้งทางการเมืองไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการต่อรองหรือกฎหมายเพียงอย่างเดียว ต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงในด้านจิตใจของผู้นำและประชาชน คนเหล่านี้เป็นพลังสำคัญภายในระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่ควรมองข้าม โดยหลักสาราณียธรรม 6 ถูกนำมาใช้เป็นหลักการสำคัญในการกำหนดวิธีการทางการเมือง เช่น การใช้เมตตาตวจีรกรรมแทนการเถียงกันแบบรุนแรง การสร้างสาธารณโภคีเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์อย่างเท่าเทียม และการถือนั่นในทวิญญูสามัญญตาเพื่อเก็บรักษาผลประโยชน์ของทั้งรัฐและประชาชนให้อยู่ได้นาน

ประการที่สอง คือ ข้อเสนอเกี่ยวกับมิติของการแก้ไขความขัดแย้งผ่านการเปลี่ยนจิตสำนึก ซึ่งช่วยให้เราเห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างประเทศเกิดจากมากกว่าแค่ปัญหาเศรษฐกิจและการแย่งชิงอำนาจ มันมาจากความกลัวที่ติดตัวมา ความไม่ไว้วางใจที่ฝังลึกและวิธีคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับตัวตนและชาติชนวน การนำปัญญาทางพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลง ช่วยให้ทุกคนสามารถตั้งใจรับรู้ได้ว่า อารมณ์ ความคิด และมุมมองของตัวเองมีผลกระทบต่อยังไร และเมื่อเข้าใจแล้ว ก็สามารถนำพลังเหล่านี้ไปสร้างสันติภาพในระดับที่เป็นรูปธรรมได้จริง

ประการที่สาม คือ ข้อเสนอให้ก่อสร้างโมเดลสันติภาพที่บูรณาการระหว่างพุทธศาสนากับรัฐศาสตร์ ซึ่งสะท้อนแนวทางการคิดแบบมองทั้งภาพใหญ่ โดยไม่มองสันติภาพว่าเป็นเพียงแค่ลดความขัดแย้งให้หมด แต่เป็นการหาจุดสมดุลระหว่างอำนาจกับคุณธรรม เหตุผลกับเมตตา ผลประโยชน์กับความยุติธรรม โมเดลแบบนี้สามารถนำไปใช้จริง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนนโยบายหรือเข้าใจพฤติกรรมของผู้นำในแต่ละประเทศ

เพราะฉะนั้น องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาครั้งนี้เปิดให้เราเห็นว่า สันติภาพไม่ใช่แค่ผลที่ได้จากการคุยกันจบไป แต่เป็นกระบวนการที่หลาย ๆ คนเปลี่ยนวิธีคิดจากการอยากชนะเป็นการอยากช่วยกัน ซึ่งอันที่จริง นี่คือ การนำการศึกษาวิชาธรรมศาสตร์ขึ้นไปอีกชั้น จากเพียงแค่มองว่ารัฐศาสตร์ว่ากับอำนาจ เป็นการมองรัฐศาสตร์ผ่านมุมมองของจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นบางสิ่งที่หลาย ๆ คนในวงการวิชาการไทยยังไม่เคยพูดถึงอย่างชัดเจนมาก่อน



สรุป

การแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศนั้น ไม่อาจเอาแต่อาศัยกลไกทางรัฐศาสตร์ หรือความตกลงทางการทูตให้เพียงอย่างเดียว ความขัดแย้งไม่ได้เกิดมาจากปัญหาอำนาจ เท่านั้น มันยังมาจากอารมณ์ ความกลัว และความไม่ไว้วางใจที่สะสมตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน การนำหลักสันติวิธีเชิงพุทธเข้ามาทำงานร่วมกับกลยุทธ์ทางรัฐศาสตร์จึงเป็นวิธี ใหม่ที่สามารถช่วยเติมเต็มช่องว่างของการแก้ไขความขัดแย้งให้สมบูรณ์ขึ้น มีทั้งด้านของ เหตุผลและด้านของคุณธรรม หลักสารานิยธรรมถูกนำมาใช้เป็นหลักการทำให้ดำเนินการ ด้านการสื่อสารทางการเมืองและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้เป็นไปอย่าง สร้างสรรค์ ช่วยให้เกิดความเข้าใจผิดและเปิดประตูให้มีการเข้าใจซึ่งกันและกันได้ ซึ่งจาก การศึกษาทำให้พบว่า สันติวิธีเชิงพุทธสามารถยกระดับวิธีแก้ไขความขัดแย้ง จากแค่การ เจรจาเพื่อให้แต่ละฝ่ายได้ประโยชน์ ไปสู่การหล่อหลอมจิตใจและความคิดของผู้คนให้ เปลี่ยนแปลง โดยเน้นเรื่องเมตตา ความยืดหยุ่น และการแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กันและกัน ซึ่งนี้ คือรากฐานแท้ของสันติภาพที่จะอยู่ได้นาน กรณีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและ กัมพูชาแสดงให้เห็นว่า เมื่อใช้คำพูดที่สุภาพ และยึดมั่นในจุดมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็สามารถลด เสี่ยงคัดค้านและสร้างความเชื่อใจได้จริง ๆ ฉะนั้นแล้ว การศึกษาในครั้งนี้จึงเสนอให้เห็นว่า สันติภาพไม่ได้แค่เป็นเป้าหมายที่จะไปถึงจากการเจรจา มันคือ กระบวนการทั้งหมดของการ เพิ่มเติมและพัฒนาจิตใจของคนทำการเมืองให้ดีขึ้น การนำปัญญาพุทธศาสนา มารวม กับรัฐศาสตร์ไม่ได้หมายความว่าแค่สร้างความคิดใหม่ ๆ ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีการจริง ๆ ที่สามารถใช้ได้ในการแก้ไขความขัดแย้งทั่วโลก ซึ่งจะช่วยให้การศึกษารัฐศาสตร์ในอนาคต มีความสมดุล ระหว่างเรื่องอำนาจและเรื่องคุณธรรมได้อย่างพอดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2568). *สรุปการแถลงข่าวสถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2568 เวลา 16.00 น.* สืบค้น 5 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/n41Ro>
- ชาติชาย มุกสง. (ม.ป.ป.). *กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร*. สืบค้น 6 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/iVhdM>
- ไทย พีบีเอส. (2568). “โรม” ย้ำใช้กลไกทวิภาคี แก้ปัญหาชายแดน “ไทย-กัมพูชา”. สืบค้น 6 กันยายน 2568, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/356664>
- _____. (2568). *สกอต “กัมพูชา” ภัยคุกคาม ปิดด่านยาว ฉีกเป้าตังค์ “ฮุน เซน”*. สืบค้น 6 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/NIdE6>



- พระครูวรธรรมวาที (นิพนธ์ ฉันทวาทโธม) และคณะ. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของบุคลากรที่ทำการปกครองในจังหวัด ปทุมธานี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(4), 133-142.
- พระมหาประเสริฐ สุขเมโธ และปิยวัฒน์ คงทรัพย์. (2559). สาราณียธรรม : หลักธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 3(1), 21-29.
- พระมหาวิเศษ กนตธมโม. (2562). การจัดการความขัดแย้งตามหลักสาราณียธรรม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 2(1), 32-38.
- พระสมุห์อมร อมโร และพระครูโฆสิตพัฒนานุกุล (อนุกุล อนุพจน์). (2562). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 6(4), 1726-1742.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2551). *การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี*. สืบค้น 2 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/tJX5r>
- Keohane, R. O. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in The World Political Economy*. New Jersey: Princeton University Press.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Reuters. (2025). *Thailand Closes Border Crossings with Cambodia as Dispute Deepens*. Retrieved September 2, 2025, from <https://shorturl.asia/h95oT>
- Weatherbee, D. E. (2009). *International Relations in Southeast Asia: The Struggle for Autonomy*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.